

Mutasiýany geçirmeli

kellämizde

Category: Kitapcy, Medisina, Publisistika

написано kitapcy | 23 январа, 2025

Mutasiýany kellämizde geçirmeli MUTASIÝANY KELLÄMIZDE
GEÇIRMELI

Pikirlenmegi öwredip durjakdygymyz hak:

Goý, görübilisinler, düşünilsinler.

Gürrüňi Stambul munisipialetiniň başlygy **Ekrem Ymamoglundan** açmak isleýärin. Emma ilki ýazjaklarym bilen baglanyşykly bolandygy üçin mysal getirmäge ejaza beriň:

Häzir üns merkezinde näme bar: **kowid-19-yň mutasiýa geçirmegi!** 2020-nji ýylyň 27-nji martynda **“Lagnaty maşgala”**[1] ýazgymda şuny ýazypdym:

*“Wiruslar mikroorganizmlerden has beter genetiki üýtgeşmelere açyk bolýar. Bir wirusyň mutasiýa geçirmegi öň görülmedik zat däl, hatda **ebola** ýaly birnäçe wiruslar-da yzygiderli mutasiýa geçirip durýar. Bular janly organizmlerde çaltlyk bilen köpelip, az wagtyň içinde millionlarça, hatda milliardlarça wirusyň täze tapgyryny öndürüp bilýär. Wiruslaryň käbirleri genlerde-genomda düýpli üýtgeşmeleri döredenok. Şonuň üçin bular ýaly wiruslaryň berjek zyýanyňyň öňüni almak aňsat bolýar.*

Tersine, käbir wiruslar bolsa janly organizmde düýpli nasazlyklara sebäp bolýar, hut şu wiruslara hem derman-däri täsir edip bilenok...

*Ynha... Ýakyn wagtda yzly-yzyna tanşan **sars, mers, korona wiruslary** mutasiýa netijesinde orta çykan howply **“CoV”** maşgalasyndandyr!..”*

Ýagny, bugün hemmeleriň diline düşen kowid-19-yň mutasiýa geçirmegine geňirgenmegiň hajaty ýok.

Iň soňky gezek bu barada 2020-nji ýylyň 26-njy noýabryndaky

“Kabul etme diktaturasy”[2] ýazgymda-da şuňa ünsi çekipdim:

«Wirus çaltlyk bilen mutasiýa geçirip, ýagny, adaty prostuda, hatda näbelli dümewe öwrülip ýörkä, waksinanyň howul-hara tapylyp, satuwa çykarylmalygynyň arasynda nähili baglanşyk bardyr öýdýäňiz?

Saglygyň-medisinanyň ykdysady-syýasy taraplaryny bilmegiňiz hökmany şert.»

Bu zatlar barada näme ýazsam käbirleri maňa **“istemezük”** (hemmeleriň tersine, «il bir ýana, sen bir ýana» manysynda - t.b.) diýip, global basyşlardan daşgaryn söz eşdesleri gelenok. Emma bugünkü gün şolaram mutasiýa meselesini dillerinden düşürenoklar!

Ýeri, olar maňa nämüçin elmydama garşy gitdilerkä?

Bu **«tamadalaryň»** maňa garşy elmydama şeýle bolmalarynyň düýp sebäbinde näme barka?

■ **ADAMY ÇÜÝRETDILER**

Biziň çepçilerimizi gapgarylan çukuryndan çykarasym gelýär. Çünki **pikir göýdükligindäki ýurdumyň** çepçilere ýiti mätäçligi duýulýar. Gynansak-da, çep gatlagyň gözünüň öňi bulaşyk, öňüni görenok. Nämüçin?

Serediň:

Neoliberalizm diňe ykdysady düzgün-kadalaryndan ybarat däl.

Bu, şol bir wagtyň özünde syýasy-medeni serişde-taslama.

Mysal üçin: şahsy täzedan kesgitledi-«kemala getirdi». Ýagny...

Adamlaryň akylyny, hereketlerini öz islän ugruna gönükdirdi.

Adamlaryň gymmatlyklaryny, prinsiplerini üýtgetdi.

Adamlary islän ugruňa sürüp bolýan mallara öwürdi.

Bu fundamentalist erkin bazar ideologiýasy soragy-derňemegi ortadan aýryp, düşünje biçüwini üýtgetdi. Iň ýamanam, adamy näme berilse-näme diýilse alyp we «lepbeý» diýip ýerine ýetirip duran **«emeli aňly robota»** öwürdi!

Muňa haý-haýly at hem dakdy: **«maglumat gory»** diýdi! Bu monopoliýalaýyn garaýşyň iň soňky wersiýasy «Bu ylymdyr we ylymdygy jedelsizdir» diýen çig-çarsy pikir boldy.

Neoliberalizm häkimiýet gegemoniýasyna gabat gelmeýän islendik pikiri näletledi.

Muny üstünlik bilen başardam: adamlary goýun mysaly sürä goşup, özüne kybap **“ideal jemgyýet” döretdi...**

Indi kim güýçli bolsa, şoň aýdany “dogry” sanyldy!

Şu sebäpli... içinde çepçileridenem bar bolan bir topbak kapitalizmiň saglyk-bedeniň üsti bilen adamy-jemgyýeti nähili ele geçirişini ýazýandygym üçin ýazan kitaplaryma, makalalaryma duşmançylyk etdiler! Aýyp.

Hawa, **adamy gapgarylan çukuryndan çykarmaga** dowam etjekdigimiz hak.

■ **HAÝSY ADALAT, HAÝSY SOSIAL**

Geleliň, Ymamogly meselesine...

Neoliberalizm ynsanperwerçilikli gymmatlyklary ýom-ýok etdi. Ýoksullygy ýok etme, sosial deňligi üpjün etme, baýlyklary paýlaşma prinsipi bilen hereket edip öňe saýlanan sosial adalat düşünjesine duşmançylyk etdi.

Jemgyýetiň sazlaşygyny, asudalygyny, köpçülikleýin durmuşyň esasy ugry bolan sosial üpjünçiligi we adalatperwer garaýşy öldürdi...

Şahsyň egnine işsizlik, işden çykarylma gorkusy, sosial çetleşdirilme ýaly dürli kynçylyklary ýükledi. Garyplygyň sebäbi ykdysady sistema däldi – kişiniň bazar kynçylyklaryna-howpuna döş gerip bilmezligidi, ýagny emelsizligidi! Bu garaýyşda raýat diýen zat ýok, diňe müşderi bar. Galyberse-de, bu garaýyşa görä... agsaýana kömek etmek bazaryň zyýanynady! Eger bir zat etmeli bolsa, diňe bazaryň gowy işlemegi üçin edilmelidi. Neoliberalizmiň “pygamberi” **F.Haýek** şeýle diýipdi: **“Kömekdir haýyr-sahawata esaslanýan ne döwlet, ne-de bazar bolup biler! Bu manysyz ynsanperwerlik pikiri dinden gelip çykan zatdyr!”**

Sap bazara gönükdirilen garaýyş soňky kyrk ýylyň içinde ýurdumyzda şeýle bir kök ýaýratdy welin, bugün adalat sosial üpjünçilige garşy çykýar!

Ymamogly garyp-gasarlaryň çagalaryna süýt kömegini edýär.

Ymamogly pakyr-pukara enelere ýeňillikli kartlary paýlaýar.
Ymamogly maddy hal-ýagdaýy pes talyplara pul kömegini edýär.
Maliýe gözegçilik edarasy (Sayıştay) Ymamoglynyň halkçy,
sosial adalat hyzmatyna garşy çykýar.
Sosial deňligi dowam etdirmäge borçly adalat reformasyny hut
şundan başlamak lazym. Neoliberalizm ýurtda ne adalat goýdy,
ne sosial?..
Neoliberalizmiň täsirini böwürmek üçin kellämizde mutasiýa
geçirmeli. Diňe şonda saglygy goraýyş ulgamynyň-medisinanyň,
sosial adalatyň ykdysady-syýasy taraplaryna düşünip bileris.
Hawa, pikirlenmegi öwretmäge dowam etjekdigimiz hak...

Soner ÝALÇYN.

«SÖZCÜ» gazetini, 22.12.2020

[1] <http://kitapcy.com/news/2020-04-15-11282>

[2] <http://kitapcy.com/news/2020-11-27-12770>

Terjime eden: Guwanç MÄMILIÝEW. Publisistika